

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

Margaret
ATWOOD

PENELOPIADA

Traducere din limba engleză de

GABRIELA NEDELEA

NEMIRA

Cuprins

<i>Introducere</i>	11
I. O artă inferioară	13
II. Corul: Rime de sărit coarda.....	17
III. Copilăria mea	19
IV. Corul:	
Jelania pruncilor – o lamentație a slujnicilor	23
V. Asfodel	25
VI. Căsătoria mea.....	31
VII. Cicatricea	42
VIII. Corul: De-aș fi prințesă, melodie populară.....	50
IX. Găina cotcodacă de nădejde	52
X. Corul: Nașterea lui Telemah, o idilă.....	59
XI. Elena îmi distruge viața.....	63
XII. Așteptarea	70
XIII. Corul:	
Lupul de mare viclean – cântec marinăresc	78
XIV. Peștorii se îmbuibă	81
XV. Giulgiul	88

XVI. Vise rele	95
XVII. Corul: Corăbiile din vis – baladă	98
XVIII. Vești de la Elena	100
XIX. Strigăt de bucurie	105
XX. Bârfe	110
XXI. Corul:	
Primejdiile prin care a trecut Penelopa, o dramă	113
XXII. Elena face o baie	118
XXIII. Odiseu și Telemah le nimicesc pe slujnice	121
XXIV. Corul: O prelegere de antropologie	125
XXV. Inimă de cremene	129
XXVI. Corul:	
Judecata lui Odiseu, așa cum a fost înregistrată video de slujnice	133
XXVII. Viața domestică în Hades	140
XXVIII. Corul:	
Pășim pe urmele tale, cântec de dragoste	145
XXIX. Envoi	148
<i>Note</i>	151
<i>Cuvânt de mulțumire</i>	153

Introducere

Povestea întoarcerii lui Odiseu în regatul său de acasă, din Itaca, după o absență de douăzeci de ani, e cunoscută cel mai bine din *Odiseea* lui Homer. Se spune că Odiseu și-a petrecut jumătate din acești ani luptând în Războiul Troian și pe cealaltă rătăcind de colo-colo, pe Marea Egee, încercând să se întoarcă acasă, îndurând greutăți, cucerind sau scăpând de monștri și culcându-se cu zeițe. Asupra caracterizării „vicleanul Odiseu“ s-au făcut multe comentarii: el este văzut ca mincinos convingător și ca artist deghizat – un bărbat care trăiește inteligent, ticluiește șiretlicuri și stratageme și e, uneori, prea deștept ca să-i fie bine. Protecția sa divină este Pallas Athena, zeiță care îl admiră pe Odiseu pentru disponibilitatea sa inventivă.

În *Odiseea*, Penelopa, fiica lui Icarius din Sparta și verișoara frumoasei Elena din Troia, e înfățișată drept chintesență a soției credincioase, o femeie cunoscută pentru inteligența și consecvența ei. Pe lângă faptul că

plânge și se roagă ca Odiseu să se întoarcă acasă, ea îi amăgește pe numeroșii pretendenți ce roiesc prin palatul său și îi mănâncă averea, încercând astfel să o forțeze să-l ia pe unul dintre ei de bărbat. Penelopa nu numai că îi duce de nas cu promisiuni false și țese un giulgiu pe care îl strică noaptea, amânând astfel hotărârea de a se căsători până la terminarea acestuia, ci o bună parte din *Odiseea* se ocupă de problemele pe care le are cu fiul ei adolescent, Telemah, atât de înclinat să se impună nu numai în fața pețitorilor obraznici și primejdioși, ci și în fața mamei sale. Cartea se sfârșește cu măcelărirea pețitorilor de către Odiseu și Telemah, cu spânzurarea celor douăsprezece slujnice care s-au culcat cu pețitorii și cu reunirea celor doi soți.

Dar *Odiseea* lui Homer nu este singura versiune a poveștii. Substanța mitică a fost la origine orală, precum și locală – mitul se povestea într-un fel într-un anumit loc și total diferit într-altul. M-am inspirat și din alte materiale decât *Odiseea*, mai ales în ceea ce privește detaliile descendenței Penelopei, copilăria și căsătoria ei, precum și zvonurile scandaloase care circulau despre ea.

Am ales să atribui relatarea faptelor Penelopei și celor douăsprezece slujnice care au fost spânzurate. Acestea din urmă formează un cor ce incantează sau cântă, axându-se pe două întrebări ce se ridică la orice lectură atentă a *Odiseei*: ce a condus la spânzurarea slujnicelor și ce voia Penelopa. Povestea, așa cum e relatată în *Odiseea*, nu ține: există prea multe inconsecvențe. Am fost mereu obsedată de slujnicele acelea spânzurate, la fel cum e și Penelopa în *Penelopiada*.

I

O artă inferioară

Acum, c-am murit, știu totul. Așa voiam să se întâmple, dar, ca atâtea alte dorințe de-ale mele, nu s-a împlinit. Știu doar câteva factoides¹. Inutil să precizez că moartea constituie un preț mult prea mare pentru satisfacerea curiozității.

De când sunt moartă – de când am ajuns în această stare fără oase, fără buze, fără sâni –, am învățat unele lucruri pe care aș fi preferat să nu le știu, ca atunci când asculți pe la uși sau când deschizi scrisorile altora. V-ar plăcea să citiți gândurile? Ia mai reflectați!

Aici toată lumea sosește cu un sac, precum cele în care se țin vânturile; numai că fiecare dintre sacii

¹ Un lucru acceptat, deși s-ar putea să nu fie adevărat, adică o speculație sau o presupunere. Termenul a fost inventat de Norman Mailer în *Marilyn: A Biography* (1973), cu înțelesul de „fapte care nu au existat înainte de apariția lor într-o revistă sau într-un ziar” (n. tr.).

aceștia e plin de cuvinte – cuvintele pe care le-ai spus, pe care le-ai auzit, cuvintele care s-au spus despre tine. Unii saci sunt foarte mici, alții, mari; al meu e rezonabil ca mărime, deși o mulțime dintre cuvintele aflate acolo au legătură cu eminentul meu soț. Cât m-a prosttit el pe mine, zic unii. Asta era specialitatea lui, să prostească lumea. A plecat luând totul; altă specialitate de-a lui: plecările.

Părea totdeauna atât de veridic! Mulți sunt convinși că versiunea lui asupra desfășurării evenimentelor este cea adevărată, adică, mai mult sau mai puțin, câteva crime, câteva frumuseți seducătoare, câțiva ciclopi. Până și eu îl credeam din când în când. Știam că era șmecher și mincinos, numai că nu mi-a trecut prin minte că avea să își exerseze trucurile și minciunile pe pielea mea. Oare nu îi fusesem credincioasă? Oare nu l-am tot așteptat și așteptat, în ciuda tentațiilor – aproape imperioase – de a face altfel? Și la ce altceva să fi nădăjduit, odată ce versiunea oficială câștiga teren? O legendă constructivă. O bătă de altoit alte femei. De ce nu puteau ele să fie la fel de pline de tact, la fel de loiale și de îndurătoare precum fusesem eu? Acela era drumul lor, al cântărețelor, al torcătoarelor. *Nu-mi urmați exemplul*, îmi vine să vă urlu în urechi; da, da, în ale dumneavoastră! Numai că, atunci când vreau să urlu, parcă sunt o bufniță.

Fără îndoială, aveam niște bănuieli legate de cât era el de lunecos, de viclean, de șiret și de – cum să-i zic? – lipsit de scrupule, numai că mă făceam că nu văd nimic. Îmi țineam gura sau, dacă o deschideam, îi cântam în strună. Nu îl contraziceam, nu îi puneam

întrebări, nu intram în amănunte. Pe vremea aceea, îmi doream finaluri fericite, iar acestea se obțin cel mai bine dacă te abții să deschizi anumite uși și dacă te duci la culcare în timpul scandalurilor.

Dar, după ce evenimentele principale s-au încheiat și lucrurile au intrat pe un făgaș mai puțin legendar, mi-am dat seama că atâta lume râdea de mine pe la spate – rânjea, făcând glume, mai mult sau mai puțin murdare, la adresa mea – și că mă transformau într-o legendă sau în mai multe, pe care însă nu mi le doream spuse așa. Ce poate să facă o femeie când o bârfă scandaloasă străbate lumea? Dacă se apără, pare vinovată. Așa că am rămas în așteptare, să se strângă mai multe zvonuri.

Acum, că au mierlit-o cu toții, mi-a venit și mie rândul să brodez un pic asupra faptelor. Îmi datorez acest lucru. A trebuit să mă autoconvinc că povestitul este o artă inferioară. Numai babele, cerșetorii vagabonzi, cântăreții orbi, slujnicele și copiii apelează la ea – persoanele care au timp. Cândva pe oameni i-ar fi pufnit râsul dacă încercam să fac pe aedul – nimic nu e mai ridicol decât un aristocrat bâjbâind printre arte –, dar cui îi mai pasă de opinia publică acum? De opinia oamenilor de aici, de jos: de opinia umbrelor, a ecourilor? Așa că am să îmi torc propriul fir.

Dificultatea e că nu am gură să vorbesc. Nu mă pot face înțeleasă, cel puțin nu în lumea dumneavoastră, în lumea trupurilor, a limbilor și a degetelor, și, în mare parte din timp, nu am ascultători pe celălalt mal al râului. Aceia dintre dumneavoastră care s-ar putea să prindă câte o șoaptă ciudată sau un țipăt mai neobișnuit vor

confunda cu ușurință cuvintele mele cu brizele care fac să sune trestiile uscate, cu liliicii în amurg, cu visele urâte.

Dar am făcut totdeauna parte din stirpea celor hotărâți. Răbdătoare, așa zicea lumea că sunt. Îmi place să duc lucrurile la bun sfârșit.

II

Corul: Rime de sărit coarda

*

suntem slujnicele
pe care le-ai ucis
și le-ai terminat

ne-am legănat în aer,
picioarele-au zvâcnit,
cât de nedrept te-ai arătat

cu zețe, regine și târfe,
de colo-colo, te-ai scărpinat
pe unde te-a mâncat

mult mai puțin decât tine
am făcut și rău
ne-ai judecat

mereu ți-au stat

sângele ibovnicilor noștri
de pe dușumele și jilțuri
cu sârg l-am frecat

de pe scări, de pe uși,
în apă am îngenuncheat,
iar tu te uitai iritat

la picioarele noastre goale,
spaimele ne-ai sorbit,
cât de nedrept te-ai purtat

și ți-a făcut plăcere
privindu-ne cum ne prăbușim
– doar o mână ai ridicat –

ne-am legănat în aer
noi, pe care le-ai ucis,
noi, pe care le-ai terminat

III

Copilăria mea

De unde să încep? Nu sunt decât două variante: din momentul inițial sau dintr-altul. Adevăratul început ar fi cel al facerii lumii, după care toate s-au derulat de la sine, însă, dat fiind că există diferențe de opinie în acest sens, voi începe cu propria-mi naștere.

Tatăl meu a fost Icarus, regele Spartei, iar mama, o naiadă. Pe vremea aceea, fiicele naiadelor nu valorau doi bani; era plină lumea de ele. Totuși, nu-i nicio nenorocire să fii de origine semidivină. Mai bine zis, nu e o nenorocire imediată.

Pe când eram încă destul de mică, tata a poruncit să fiu aruncată în mare. Nu mi-am dat niciodată seama de ce, câtă vreme am fost în viață, dar acum bănuiesc că îi spusese un oracol că eu voi fi cea care avea să-i țasă giulgiul. S-o fi gândit că, dacă mă omoară mai întâi pe mine, lințoliul acesta nu va mai fi făcut de nimeni și el

o să trăiască veșnic. Îmi închipui cum au decurs lucrurile în mintea lui. Intenția de a mă îneca își avea sorgința în dorința sa legitimă de a se proteja. Cu siguranță însă, ori el nu deslușise bine, ori preoteasa oracolului se înșelase – zeii bolborosesc adesea –, pentru că nu era vorba de giulgiul lui, ci de al socrului meu. Dacă aceasta fusese profeția, atunci s-a adevărit și, fără doar și poate, respectiva activitate s-a dovedit a fi o binecuvântare mai târziu pentru mine.

Înțeleg, nu mai e la modă ca fetele să învețe arta meșteșugurilor, dar, din fericire, pe vremea mea era. Totdeauna e avantajos să ai ceva de făcut cu mâinile. În felul acesta, dacă cineva vine cu vreo remarcă nelalocul ei, te poți preface că n-ai auzit. Și nu ești obligată să răspunzi.

Însă această idee a oracolului cum că eu aveam să țin giulgiul e, probabil, lipsită de orice bază. O fi doar o invenție de-a mea, ca să mă simt mai bine. Atâtea șoapte se aud din cavernele întunecate, dinspre lunci, încât uneori e greu să-ți dai seama dacă vin de la alții sau din capul tău. Folosesc cuvântul *cap* la figurat. Ne-am dispensat de capetele propriu-zise aici, în adâncuri.

În fine, în mare am fost aruncată. Dacă îmi amintesc cum m-au acoperit valurile, cum mi s-a tăiat răsufierea și dangătul clopotelor despre care spun oamenii că le aud cei ce se înecă? Nici vorbă! Însă mi s-a povestit: se găsește totdeauna vreo slujnică, vreo sclavă, vreo doică sau vreo băgăreață gata să-i împuie capul unui copil cu grozăviile pe care i le-au făcut părinții, pe vremea când era prea mic ca să le țină minte. După ce am auzit această anecdotă demoralizatoare, relațiile cu tata nu